

שיעורי שלמה

שיעורי הרב: <http://shlomo-aviner.net> *****

פרשת וישב - מחלוקת לשם שמים בבניין ישראל

יש לתמוה איך הגיעו בני יעקב, אחי יוסף למצב הקשה הזה של מחלוקת עד כדי כך שרצו להרוג את אחיהם. אמנם בסוף לא הרגו אותו, אך מכרו אותו לעבד, שגם זה דבר נורא. נברר את הנושא הקשה הזה של המחלוקת, לאור דברי רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו רסיסי לילה אות מח'.

*

המחלוקת מתגלה בשלשה שלבים ולאחריהם התיקון:

- א. שורש המחלוקת – הקשור ליום שני של בריאת העולם. (יתבאר בהמשך).
  - ב. תופעת המחלוקת – יוסף ואחיו.
  - ג. חורבנה הסופי של המחלוקת – קרח ועדתו.
  - ד. התיקון – בני קרח.
- לפני שנרחיב נציין שלשה עקרונות:
- בריאת העולם התרחשה בכמה ימים. ("אע"פ שבמאמר אחד יכול להבראות" - אבות ה).
  - כל יום בבריאה הוא קומה נוספת בהוויה.
  - ישנו קשר בין היום בבריאה לשיר אותו היו הלויים אומרים בבית המקדש באותו יום.
- היום הראשון, הוא ראשית בריאת העולם. ובשיר של יום ראשון אנו מוצאים: "לדוד מזמור, לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה" (תהי' פרק כד). פרוש הדברים הוא הכרזה שהקב"ה הוא השליט, הוא בעל הבית על העולם. אומר רבי צדוק: "ותכלית בריאת העולם למענהו, לקילוסו. כמו שאמרו ביומא (לח): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא

לכבודו". ובכל יום מיוחד, היה מין בריאה מיוחדת, היינו התגלות מדריגת כבוד מיוחדת, כפי בריאת היום. כנגדם קבעו רז"ל שירי היום בבית המקדש. "ביום ראשון: לה' הארץ ומלואה על שם **שקנה והקנה ושליט בעולמו**" (ר"ה לא.). פירוש: דביום ראשון הוא התחלת הבריאה לעשות יסוד לנבראים....

ביום השני הבדיל הקב"ה בין מים למים (ברא' א,ו), בין המים העליונים לתחתונים. ניתן לקרוא לזה גם: חלוקה, הבדלה, או ריבוי. הקב"ה ברא יום אחד וברא אחריו את היום השני. יום שני אינו יום ראשון. אלו שני דברים שונים. "שני" מלשון "שונה". כלומר, יש כאן שתי גישות שונות, שני כוונים שונים, שני גלויים שונים של רבש"ע בעולמו. לכאורה זה נראה לא טוב. אך לא זו בלבד שזה דבר טוב, אלא אף טוב יותר מהמצב הקודם. הא כיצד? הקב"ה אינו שולט רק על עולם אחדותי אלא גם על עולם של ריבויים. כך מתהווה **יותר קידוש ד'!**

לזה קוראים **מלך!** ואכן המילה "מלך" מופיעה בשיר של היום השני (תהי' מח): "...קרית **מלך רב!**" מלך הוא אישיות השייכת לכולם, היוצרת הרמוניה בין כולם: "וביום שני גדול ה' וגו', על שחילק מעשיו ומלך עליהן. פירוש דההבדל בין שליט למלך, דגם אדם בביתו נקרא שליט, אבל מלך אינו בלא עם. ו"ברוב עם הדרת מלך". דמלוכה הוא לשון עצה, כטעם "לב מלכים אין חקר". שמצד ממשלתו על ריבוי אנשים שונים, שאין דעתן שווה, צריך לב רחב ועצה על זה, איך לאחד ריבוי דיעות שונות ההפכיות. ולכך כשרצה השם יתברך להגדיל ולהוסיף הילולו, ברא גם הבריאה דיום שני, שהוא ההבדלה בברואים, דהיינו שיהיו ברואים שונים. ושורש התחלת הבדלת הנבראים היה בעשיית הרקיע ביום שני, להיות מבדיל בין עליון לתחתון, ונתהווה חילוק בנבראים. ומזה נמשך כל מיני הבדלות, וכמו שכתוב בזוהר(חלק א, יז א) דמחלוקת נמשך מיום זה. ועל כן את שירו אמרו בני קרח, שהם עמדו על סוד קילוס זה ד"מהולל מאד בעיר וגו' כי הנה המלכים וגו'..." וכל מחלוקת בני אדם ומלחמה הוא מצד שינוי הדיעות ... שאין דעתן שווה".

מחלוקת היא עניין חשוב. היא מבררת צדדים שונים של אותו עניין. כמובן מדובר במחלוקת לשם שמים. אפשר לומר אפילו שחייבת להיות מחלוקת, כי כך מתרבה כבוד ד'. אי אפשר שיהיה הכל אחד. אגב יש לשים לב שמי שכתב מזמור זה הם בני קרח! "שיר מזמור לבני קרח: גדול יהוה ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון **קרית מלך רב**...וכו'. "בני קרח לא מתו" (במד' כו,יא) מעמק המחלוקת הם נחלצו. כשהמילים "קרית מלך רב" יוצאות מפיהם של בני קרח יש לזה משמעות עמוקה מאד.

אברהם ויצחק

היום הראשון מתאים לאישיותו האלוקית של אברהם אבינו, מידת החסד ללא גבול. "חסד לאברהם" (מיכה ז,כ). חסד ללא גבול, ללא אבחנה, ללא הבדלה, מה שנקרא: מידת ההתפשטות, מידת השוויה.

היום השני מתאים לאישיותו האלוהית של יצחק אבינו, מידת הדין. מידת הצמצום. דברים צריכים בדיקה, בחינה והבדלה.

אברהם ויצחק הם הפכים, אך העולם נצרך לשניהם, או נאמר: גם לאברהמיות וגם ליצחקיות. לכן ראוי לקרוא למחלוקת - חלוקה. או בלשון אחרת: מחלוקת לשם שמים.

וז"ל רבי צדוק הכהן (שם): "פירוש כידוע ד"עולם חסד יבנה". התחלת הבריאה הוא מצד מדת החסד לאברהם, שזהו מדת חסדו יתברך, להמשיך שפע להיות נברא, ומצדה הוא המשכה לכל נברא בתכלית השלימות האפשרי. ואם כן אי אפשר שיהיה חלוקת נבראים שונים, שהוא על כרחך מצד חסרון מעלה, שיש בזה מה שאין בזה.

ועל כן נברא ביום שני מדת הצמצום, ושמאל הדוחה נגד ימין המקרבת, ומזה נעשה ההבדלה, לומר עד פה יבוא השגת נברא זה, ועד פה זה. ומזה בא השגת יצחק אבינו ע"ה, שבא אחר אברהם אבינו ע"ה, שהיה ראש המשיגים שיש בורא עולם. והוא לא נסתפק בהשגת אביו, רק רצה להשיג עוד השגה נבדלת. כידוע דעל כן נקרא "אלהי אברהם ואלוהי יצחק" וכו', על כל אחד, כי כל אחד היה משיג השגה מיוחדת ונבדלת. ודבר זה חידש יצחק אבינו ע"ה, שיש השגות שונות ודרכים שונים להגיע לאמיתותו יתברך. כי לולא זה היה די בנברא אחד ובבריאת יום אחד לבד. ומאחר שהשם יתברך הבדיל ויצר נבראים שונים, על כרחך דיש השגות שונות ונבדלות לקילוסו יתברך, וכל אחת אמת לעצמה ובמקומה. וזהו מדתן של אבות, שאין כאן מחלוקת באמת, כי מדת אברהם ויצחק, שהם אהבה ויראה כידוע, שניהם אמת גם יחד. וצריך לעבדו יתברך בשניהם. וכל אחת אמת בפני עצמה וכפי מדריגתה. וכמו מים עליונים ותחתונים ורקיע המבדיל, שיש לשניהם מציאות גמור, כל אחד במקומו".

יש כמה שיטות בהבנת משמעות מחלוקת לשם שמים:

שיטה א: חברות לשמה

ידידות וחברות גם כשלא מסכימים בדעותיהם. ע"י עניין מחלוקת בית הלל ובית שמאי (יבמות יד): "אף על פי שנחלקו בית שמאי ובית הלל (בסוגיות הלכתיות שונות בענייני אישות), לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: "והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, יט).

שיטה ב: ריבוי השלום

כשמטרת המחלוקת היא ברור האמת, לא מאבק כוח, להוכיח עם מי הצדק. לברור הזה אנו קוראים "מחלוקת לשם שמים". ומה פרוש המילה 'שמים'? ע"י ברא' א, ח ברש"י: "ויקרא אלוקים לרקיע שמים - שא מים, שם מים. **אש ומים שערבן זה בזה ועשה מהם שמים**". בית הלל - מים, בית שמאי - אש, ויחד בונים דבר משותף. וע"י עולת ראה א, של: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כי-אם ע"י צביון אחד בדיעות ותכונות. ואם כן כשרואים ת"ח חוקרים בחכמה ודעת תורה, וע"י המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך השלום. ובאמת אינו כן, כי השלום האמתי אי אפשר שיבוא לעולם, כי-אם דוקא ע"י הערך של רבוי השלום". השלום אינו כשכולם זהים אלא כשיש ריבוי אחדותי.

שיטה ג: כבוד וסובלנות הדדיים

זה מצב שאדם לאו דווקא רוצה להיות צודק. אדרבא, מעוניין וקשוב לדעות של אחרים. ומניין לנו? מבית הלל: "א"ר אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית-שמאי ובית-הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: 'אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית-הלל'. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן ... ללמדך, שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו. כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו, וכל הדוחק את השעה השעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני שעה שעה עומדת לו (עירובין יג)."

שיטה ד: קדושה אלוקית

הרשב"ץ אומר שע"י המחלוקת מתגלה דבר ד' באופנים שונים. המחלוקת גורמת לברורים מעמיקים. סתירות וקושיות מחדדות את העניין הנדון. השונות בין הדעות נצרכת לטובת ברור האמת האלוקית. יש בה השלמה, תוספת, חידוד וחיזוק (ע' מגן אבות לרשב"ץ על מס' אבות ה, טז).

כל זה הוא רעיון היום השני לבריאה; לא רק שליט אלא מלך. שולט על כוחות רבים ומגוונים, ומארגן אותם להרמוניה שלמה, כמו ארגון צבא. פעולות שונות אך מתואמות. המהר"ל מדבר הרבה על השלמת הניגודים. העולם העליון הוא עולם של אחדות ההפכים. מידת הצמצום. שמאל דוחה וימין מקרבת. א"כ הסברנו את המחלוקת הזו. מחלוקת שלא לשם שמים היא דבר לא טוב. רבי צדוק ממשיך ואומר (שם):

"מחלוקת שהוא לשם שמים אמרו ז"ל (עירובין יג) "אלו ואלו דברי אלהים חיים". ושניהם נקראו "עיר אלהינו" ו"עצת ה'". כי הלא השם יתברך ברא דיעות שונות. ורק דמצד זה נמשך גם כן מחלוקת קרח ועדתו. ואיתא בזוהר (בראשית י"ז ב') "קרח הוה שירותא דמחלוקת כפום רוגזא" כו' יעויין שם". מדבר שהוא מחלוקת לש"ש, נמשך דבר שהוא מחלוקת שאינה לש"ש. יצחק אבינו לא הסתפק בהשגת אברהם אבינו. יש השגות שונות, דרכים שונות להגיע לאמיתותו ית'. קילוסו ית' עולה מכולם. אהבה ויראה. צריך לעובדו בשניהם. מים עליונים ומים תחתונים.

יעקב אבינו

יעקב אבינו הוא הבחיר שבאבות (בר"ר עו, א. שכל טוב וישלח לג), הכוח המאחד. ש"מיטתו שלמה" (ויק"ר לו, ה), "איש תם יושב אוהלים" (ברא' כה, כז). גם אהל אברהם וגם אהל יצחק (זוהר ברא' קמו א', שערי אורה שער כ'). הוא מאחד את אברהם ואת יצחק. כולל הכל. "יעקב חבל נחלתו" (דב' לב, ט). חבל ארוג משנים עשר חוטים. זו מידתם של האבות.

בני יעקב

הבנים זו מידת ההתפשטות. כל אחד היה כלול משתי המידות. אמנם גם יעקב אבינו כלול משתי המידות אבל בהרמוניה שלמה. אהבה ויראה. הסבא קדישא מסלונים מביא מהזוהר: "דהנה כידוע יסודי כל התורה והמצוות וכל ענייני עבודת ה' הם הני תרי סמכין קשוט: מדת אהבה ומדת יראה, והם שורשי כל תרי"ג מצוות. מצוות עשה שייכים בעיקר לאהבה, ומצוות לא תעשה שייכי בעיקר למדת היראה. וב' מידות אלו, אהבה ויראה, נקראים תרי גדפין, כלשון הזוהר הקדוש: "ואורייתא ומצוות בלא דחילו ורחימו לא פרחו לעילא" (תקו"ז ת"י (כה, ב)). וכמו שבעלי כנף אינם יכולים לעוף למרומים אלא עם שני כנפיהם, ובאם אין להם אלא כנף אחד הריהם נופלים תחתיהם, כך בעבודת ה' זקוק יהודי לב' כנפיים של אהבה ויראה כאחד, ואם יחסר אחד הרי זה כדוגמת כנף אחד שאי אפשר לעוף עמו..." (קונטרס "בחכמה יבנה בית" – פרקי הכנה לחתנים עמוד י"א-י"ב).

ורבי צדוק הכהן ממשין (שם): "אבל בבנים אחר כך, רצה לומר בהתפשטות, שכבר היו כל אחד כלול משתי המדות, אלא שבאחד גובר מדה זו ובאחד גובר זו, מזה נתוהו המחלוקת. דהיינו שעל דבר אחד עצמו, זה יאמר כך וזה יאמר כך, כי כבר הם כולם מחוברים ומיוחדים יחד גם כן בהתכללות. ולפיכך בא מזה שפיטתם על דבר אחד בחילוף. ולכך המחלוקת התחיל בבנים. ובבני יעקב התחיל בתוקף השנאה, עד שלא יכלו דברו וגו', שאינו בגדר מחלוקת כלל רק **מלחמה**".

מחלוקת שאינה לש"ש היא בעצם מלחמה. א"כ ראינו ארבעה שלבים:

1. אחדות - אברהם אבינו
  2. הבדלה – יצחק אבינו
  3. הכללה - יעקב אבינו
  4. התפשטות והתפצלות - בני יעקב אבינו
- וז"ל רבי צדוק: "והכתוב אומר "כי תצא למלחמה על אויביך", לא על אחיך, יהודה על אפרים או אפרים על יהודה (סוטה מב.)."

לפני שקם צה"ל היו מחנות שונים: הגנה, אצל ולח"י. מה שקרה אז היה אסון! לדוגמא פרשת אלטלנה. נורא ואיום. היתה אסיפה בעניין נורא זה, בה השתתף גם הרב צבי יהודה והרים את קולו: "כי תצא למלחמה על אויביך!" – "על אויביך ולא על אחיך!" אבל אצל יוסף ואחיו זו מלחמה בין האחים. זו התפצלות נוספת שאינה הכרחית וגם אסורה. זהו שורש חלוקת הממלכה.

ממשיך רבי צדוק הכהן: "באמת כל ישראל זרע קודש וגוי אחד, וכל המחלוקת ביניהם הוא רק איך לעבוד את ה', ושניהם מכוונים לכבודו יתברך כידוע. ואפילו רשעי ישראל, כמו בזמן בית ראשון, שבמלכות אפרים היו רובם רשעים, דמזה נצמח מחלוקת השבטים, שהריחו מה שיהיה לעתיד כידוע, באמת אמרו ז"ל (שבת פט:): דיהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית וכשגל ילבינו, ואז אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה וגו'. שעיקר מלחמתן בא מצד החסרונות שיש בכל אחד, וכל אחד חושב על חבירו שהוא רשע. וכידוע דיבת יוסף על השבטים, וכן הם שנאוהו מפני הלשון הרע והגיאיות

ברדיפת כבוד ושררה. [שהיא שהוציאתו לירבעם מן העולם (כמפורש בקרא)], שראו בו.

דבר זה אינו מצד סדר הבריאה כלל, להיות מלחמה ושנאה בעולם!!!"
בעברית פשוטה, זה לא נורמלי!!! א"כ מדוע ברא ד' ביום שני את המחלוקת? כיוון שהיא במהותה מרבה את כבודו ית' בעולם, על ידי שמדגישה צדדים שונים שמשלימים, מרחיבים, מוסיפים ומפארים את העניין הנדון! "והכתוב מזהיר: "ואהבת לרעך כמוך לא תשנא את אחיך" וגו'. ואפילו רשע גמור, "כיון שלקה הרי הוא כאחיך" (מכות כג.). וגם כל ישראל נקראים אחים וריעים באמת. "וכל תענית שאין בו מפושעי ישראל" וכו' (כריתות ו.), שאף הם מכלל האגודה. וכידוע דהא ד"הרואה בחבירו דבר ערוה (דבר רע) מותר לשנאותו", היינו מצד הרע, אבל מצוה לאהבו מצד הטוב שבו".

זה גם מוזכר בתניא פרק לב. הכוונה של "שונא" היא לשנוא את הרע שבו, ולעזור לו להחלץ ולפרוש מהאיסור.

"והרי מצווין להפריש מאיסור אף לרשעים. דלא אמרינן "הלעיטהו לרשע" וגו', אלא כשהוא רשע באותו דבר דווקא, כמו שכתבתי במקום אחר. וצריכין לזכות לחייבים, וכמו שכתוב "אלמדה פושעים דרכיך" וגו'. ויתמו חוטאים לא כתיב רק חטאים (ברכות י.), והשנאה רק לחטאים. וגם כי עיקר החטאים אינו מסדר הבריאה כלל, ואם כן אי אפשר שתהיה השנאה והמלחמה מסדר הבריאה".

זה דבר ארעי. זה דבר חולף. זה לא שייך למהותו של האדם. "ברישא חשוכא ובסיפא נהורא" (זהר הקד' ד א), לכן יש לעזור לו לצאת מזה.

"רק הוא דבר הנמשך על ידי בחירת אדם, וכמו הקליפה הקודמת לפרי, וברישא חשוכא וכו' (שבת עז:), כך בתחלה נתגלה ענין השנאה בין אדם לחבירו, הנמשך מהמחלוקת, שהוא דבר שמסדר הבריאה, להיות דברים נבדלים".

מן המחלוקת ישנה הדרדרות למלחמה. כביכול, יש לך חסרון לכן אתה מיותר. "וישנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו" (ברא' לז ד, ח). ממשיך רבי צדוק: "וממחלוקת השבטים עד אחר מתן תורה במחלוקת קרח".

זו כבר קטסטרופה! זה חיתוך בבשר החי של עם ישראל. אבל פה הוא מדבר על בני קורח שהם אלה שתיקנו את המצב. וז"ל: "היה בירור דבר זה שאין בישראל שנאה באמת כלל, דגם שנאתם גם קנאתם הוא בגדר מחלוקת לשם שמים לפי שעה, דנעשו כאויבים זה לזה ואת והב בסופה".

מדגיש רבי צדוק: "לפי שעה". מעדו לרגע. "ואז התחיל שירותא דמחלוקת להתגלות, שעדיין היה נחש הקליפה דשנאה וקנאה כרוך על עקיבו. והגם דעיקרו מחלוקת לשם שמים, שטען דכל העדה קדושים, שאין ראוי להתנשאות. וזה אמת גמור מצד השגת העתיד להיות. כמו שנאמר "ולא ילמדו עוד איש את רעהו, כי כולם ידעו" וגו'. ולכך בני קרח שהם לא באו בזה מחמת קנאה ושנאה לא מתו".

בני קורח היו בעומק המחלוקת ויצאו מזה! זו מעלתם הגדולה! "ולכן הם אמרו קילוס של יום זה, שעל ידי ענין המחלוקת והמלחמה הנמשך מזה, מזה "גדול ה' ומהולל מאד בעיר" וגו', במקום שהוא שוכן. ומתברר האמת מתוך ההיפך, בזה ניכר יתרון גדול. וזהו הילול

מאד, על דרך שאמרו בבראשית רבה (פרשה ט) על פסוק "טוב מאוד", זה מות ושינה ויצר הרע. הכל מה שנראה רע, זה גורם לטוב מאד. **וכן מצד המחלוקת בא קילוס מאד, והוא המלוכה, שהוא יותר משליטה, כאמור. ושניים עדיין אינו ריבוי וכידוע (תוס' כתובות ח .**

סוף ד"ה שהכל), דלא שייך לשון כל על שנים רק על שלשה, שזה נקרא כללות. שיר יום שלישי הוא "אלוקים ניצב בעדת אל". עדה זה בית דין! "וגו' שישד ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. ועיקר לשון הכתוב מורה על מלת לעדתו, דהיינו שיש כללות עדה, שהתבל מוכן להם להכיר על ידה שהשם יתברך ניצב בתוכם. וכן נקראת עדת יעקב שעל שם יעקב נקראת עדה כמו שאמרו (בראשית רבה פרשה סח): "אין החבל נפקע פחות משלשה". דאז נעשה יעקב חבל נחלתו להיות מיטתו שלימה שנעשה כללי ולא פרטי. והיינו כמו חבל שהוא מחוטין מחוברין ושזורין יחד, כן עדה חיבור וקיבוץ נפרדים יחד להיות גוי אחד. וזה חידש יעקב אבינו ע"ה, אחר שנתחדש על ידי יצחק אבינו ע"ה, שיש השגות שונות ונפרדות זה מזה, בא הוא וחידש דכל ההשגות השונות ונבדלות זה מזה, הכל הולך למקום אחד והכל אחד ממש".

א"כ אנחנו מבינים את שורש המחלוקת שהוא ביוסף ואחיו, שהתבטאו אח"כ במחלוקת ובמלחמה, אצל קרח ועדתו, ובני קרח שתיקנו את המחלוקת. "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיהו נד, יג) "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך", אל תקרי בניך אלא בוניך. (תהלים קיט, קסה) "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול" (תהלים קכב, ז). "יהי שלום בחילך שלוח בארמונותיך". (תהלים קכב, ח) "למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך" (תהלים קכב, ט) "למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך" (תהלים כט, יא). "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

עריכה: ד.פ.

ישיבת עטרת ירושלים ע"ר ת"ד 1076 ירושלים 91009 טל. 02-6284101 פקס. 02-6261528
 להרשמה לקבלת ההודעות יש לשלוח מייל: toratravaviner@yahoo.com www.ateret.org.il

